

Artikel 23: concurrentie en integratie

Jos Blank

*De auteur is werkzaam als
researchmanager bij ECORYS
j.l.t.blank@freeler.nl*

Alle ouders met kinderen in groep acht van de basisschool kennen het voorjaarsritueel van de schoolkeuze. Het ritueel bestaat uit het schooladviesgesprek met de leerkracht, het doorworstelen van de verschillende schoolbrochures, de bezoeken aan voorlichtingsavonden en open dagen van scholen en de

vermaledijde Cito-toets. Welk doel dient dit ritueel, wat is de economische betekenis hiervan, wat heeft dit met grondwetsartikel 23 en het integratievraagstuk te maken?

Met name in de verstedelijkte gebieden hebben ouders en hun kinderen een groot aantal keuzemogelijkheden. Alleen al in mijn eigen gemeente, een verzameling dorpen onder de rook van Rotterdam, hebben ouders de keuze uit vier scholen voor voortgezet onderwijs. Iets verder weg, maar nog binnen een redelijke fietsafstand, liggen twee grote woonwijken van Rotterdam met nog eens zeven scholen. De scholen doen dan ook hun uiterste best om kinderzieltjes te werven. Mooie brochures, uitgebreide informatieavonden, open dagen voor leerlingen en locatiedirecteuren die direct op hun gsm te bereiken zijn voor nadere informatie, zijn de ingrediënten in een felle concurrentiestrijd. Elke school hamert op zijn goede schoolklimaat, de uitstekende voorzieningen, de bijzondere pedagogische en didactische benaderingen en haar uitstekende onderwijsprestaties. Naast deze informatie kunnen ouders ook nog beschikken over de subjectieve informatie van ouders met kinderen in het voortgezet onderwijs en de objectieve informatie van de onderwijsinspectie via kwaliteits- en opbrengstkaarten die op de website wordt gepubliceerd.

Er is hier sprake van een markt met veel aanbieders, een grote mate van transparantie, relatief lage toetredingsdrempels en veel vragers. Verder bieden de scholen een tamelijk homogeen goed aan. Eindtermen en inhoud van onderwijs liggen in exameneisen en lessentabellen grotendeels vast. Scholen concurreren vooral op kwaliteit in plaats van op prijzen. De middelen worden immers door de overheid verstrekt en zo beschikt iedere school in principe over eenzelfde uitgangspositie. Publieke belangen zijn hierdoor geborgd. Scholen onderscheiden zich vooral door de verpakking, bijvoorbeeld in levensbeschouwing en onderwijsinhoudelijke aanpak.

Deze kenmerken vloeien voor een belangrijk deel voort uit artikel 23 van de Grondwet. Dit artikel waarborgt de vrijheid van onderwijs, de eerbiediging van godsdienst en levensovertuiging en de hiermee samenhangende garanties voor de bekostiging. In dit grondwetsartikel liggen de wortels voor de bovengenoemde kenmerken. Juist de mogelijkheden die deze wet biedt aan burgers (stichting van scholen), aan scholen (vrijheid van inrichting van het onderwijs) en aan ouders (vrije

schoolkeuze) dragen hieraan bij. In de oorspronkelijke verzuilde samenleving droeg de wet bij aan segmentatie van de markt. Door de ontkerkelijking is de vraagsubstitutie vergroot en draagt het wetsartikel juist bij aan een concurrerende markt.

Het Nederlandse basis en voortgezet onderwijs behoort, hoewel we er graag over klagen, waarschijnlijk tot het beste in de wereld. Nederlandse leerlingen doen het uitstekend in lezen en natuurwetenschappen en behoren in wiskunde nog steeds tot de absolute wereldtop (OESO, 2005). Uit het OESO-rapport blijkt verder dat deze goede prestaties geleverd worden met betrekkelijk weinig middelen. Het systeem is dus efficiënt. De inrichting van het onderwijs is hier waarschijnlijk voor een groot deel debet aan. Zeer recentelijk is het belang van onderwijsconcurrentie door de onderwijssocioloog Dronkers onderstreept (Dronkers, 2006). Ook de minister heeft zich onlangs in vergelijkbare termen uitgelaten.

Het systeem vertoont overigens wel enige haarscheurtjes die om aandacht vragen. Zo zijn er gebieden met relatief weinig scholen en dus met beperkte keuzemogelijkheden. Verder zijn er ook regio's waar knelpunten zijn ontstaan en scholen zelfs een vorm van numerus fixus hebben geïntroduceerd door leerlingen uit de buitengebieden te weigeren. De concurrentie is daar blijkbaar verdwenen. Een van deze knelpunten is het lerarentekort, dat in de naaste toekomst nog nijpender zal worden. Wellicht zijn ook managers niet altijd direct in staat in te spelen op nieuwe ontwikkelingen of is de inzet van gemeenten in de uitvoering van hun bijzondere verantwoordelijkheid voor huisvesting nog niet optimaal.

Onder druk van het integratievraagstuk is er de laatste tijd een maatschappelijk debat ontstaan over grondwetsartikel 23. Tot nu toe hebben vooral politici en sociologen in dit debat de toon aangegeven. Economische argumenten spelen daarin een ondergeschikte rol. Uit het bovenstaande is af te leiden dat de inrichting van ons onderwijssysteem, onder andere als uitvloeisel van artikel 23, de maatschappelijke welvaart bevordert. De eventuele maatschappelijke kosten van het averechtse effect op de integratie moeten wel erg hoog zijn om te besluiten het waarschijnlijk best georganiseerde deel van de publieke sector in zijn essentie aan te tasten. Het integratievraagstuk lijkt daarom voornamelijk geen reden om aan de jaarlijkse voorjaarsrituelen rond onze groep achtkinderen een einde te maken. Meer voor de hand ligt het om tendensen die een goede concurrentie bedreigen het hoofd te bieden. ■

Jos Blank

Literatuur

- Dronkers, J. (2006) Hoe kunnen we minder talent onbenut laten? *De Volkskrant*, 28 januari 2006.
OECD (2005) *Education at a glance 2005*. Parijs: OECD.
www.onderwijsinspectie.nl